

En dominant svartmes *Parus ater*

HANS KÄLLANDER

Det har allmänt antagits att svartmesen *Parus ater* som en följd av sin ringa storlek (8,9–9,6 g) skulle vara subdominant gentemot våra andra mesarter. Iakttagelser vid foderautomater visade emellertid att svartmesar i många fall vann interaktioner med talltitor *P. montanus* (11,0–11,7 g), ibland också med entitor *P. palustris* (10,2–12,3 g; Haftorn 1993).

Vintern 1996-97 besökte en svartmes, troligen hane, regelbundet en jordnötspåse i vår trädgård i Torna Hällestad, Skåne. Den var utomordentligt aggressiv mot andra mesar (ibland också mot andra arter) och körde regelbundet bort såväl blåmesar *P. caeruleus* (11,5–12,0 g) som talgoxar *P. major* (17–19 g) av båda könen från jordnötspåsen. Men inte nog med det. Då dessa "väntade på sin tur" i en angränsande buske, 0,5–1 m bort, attackerades de och drevs iväg innan svartmesen återvände till jordnötterna. Vid tre, fyra tillfällen sågs en blåmes eller talgoxe sätta sig till motvärn på påsen. Härvid uppstod en kort strid, under vilken fåglarna tumlade ned mot marken – i samtliga fall var det svartmesen som återvände till jordnötspåsen.

Denna svartmesindivid lyckades alltså dominera såväl blåmesar som de nästan dubbelt så tunga talgoxarna. Givetvis kan man inte dra några slutsatser om dominansförhållandena mellan våra mesarter utifrån iakttagelser av denna enda fågel. Anledningen till att jag redogör för iakttagelserna är att jag vill stimulera ornitologer, som matar fåglar vintertid och har möjlighet att attrahera svartmesar, att registrera resultatet av dessas interaktioner med andra mesar. För detta är jordnötspåsar utmärkta: jordnötter är omtyckta av mesarna, de tvingas stanna ganska länge på påsen, och resultatet av konfrontationer är lätta att registrera. Om tillräckligt många hörsamar min uppmaning skulle bilden av svartmesens plats i meshierarkin snabbt kunna kompletteras avsevärt.

Referens

Haftorn, S. 1993. Is the Coal Tit *Parus ater* really the most subordinate of the Scandinavian tits? *Ornis Scand.* 24: 335-338.

Summary

A dominant Coal Tit Parus ater

With reference to Haftorn (1993) and to stimulate

similar observations, I describe how in winter a Coal Tit consistently supplanted both Blue Tits *Parus caeruleus* and Great Tits *P. major* from peanut bags and also chased them away from the nearest surroundings. The few fights observed were won by the Coal Tit.

Hans Källander, Ecology Building, S-223 62 Lund, Sweden

Överlevnad och produktion hos skrattnåsar *Larus ridibundus*

STAFFAN BENSCHE & HANS KÄLLANDER

I ett specialnummer av *Ornis Svecica* (nr 1–2, 1996) redogjorde vi för den svenska skrattnåsstammens minskning under den senaste 20-årsperioden. I denna notis skall vi komplettera informationen med en analys av hur de två nyckelfaktorerna, unproduktion och överlevnad, påverkar beståndsutvecklingen. Det kunde konstateras att skrattnåsbeståndet kring 1995 på många håll i landet endast utgjorde 20% av vad det varit 20 år tidigare (Källander 1996a).

Glutz & Bauer (1982) redovisar värden för överlevnaden under det första levnadsåret, d.v.s. från det måsångarna blivit flygga tills de uppnått 1 års ålder. I flertalet undersökningar ligger värdena kring 45% (med 21,1–61,7% som extremvärden). Motsvarande överlevnadsvärden efter det första levnadsåret (adult överlevnad) är enligt samma källa 60–85%; en adult överlevnad på 76,5% erhöles för ett stabilt bestånd i Camargue (Lebreton & Isenmann 1976). Hur påverkas beståndsutvecklingen av en förändring i överlevnad under måsarnas första respektive följande levnadsår? Vilken effekt på beståndet får en försämrad unproduktion?

Skrattnåsar häckar inte som 1-åriga, men dödligheten under det första året är som nämnts betydligt högre än för äldre måsar. Figur 1 visar vilken påverkan förstaårsöverlevnaden har på de kombinationer av adult överlevnad och unproduktion som resulterar i ett *stabilt bestånd*. Förstaårsöverlevnaden anges med kurvor representerande 34, 44 och 54% överlevnad. Genom att utgå från något värde för adult överlevnad, t.ex. 75%, och se på vilken höjd de tre kurvorna skärs, erhålls på y-axeln den unpro-